

دانش آموزان تیزهوش و خلاق

بطور کلی کودکان و دانش آموزان تیزهوش کسانی هستند که از نظر کنش های هوشی برجستگی یا پیش افتادگی قابل ملاحظه‌ای نسبت به سایر همسالان خود دارند . برجستگی بالفعل یا بالقوه کودکان تیزهوش عموماً "شامل زمینه‌های زیر است :

الف - توانایی عمومی هوشی

ب - استعداد خاص تحصیلی

ج- تفکر خلاق و مولد

د- توانایی رهبری

ه- هنرهای نمایشی

و - مهارت‌های ذهنی - حرکتی

دکتر غلامحسین رفیعی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

لذا در شناسایی کودکان و دانش آموزان تیز هوش می باید به معیارها و شاخص های متفاوتی توجه داشت . نتایج حاصله از مطالعات انجام شده در رابطه با دانش آموزان تیزهوش ، بیانگر اینست که دانش آموزان تیز هوش عموماً " از ویژگی های خاصی برخوردارند که می توان آنان را در بین گروههای مختلف مورد شناسایی قرار داد . هرچند که این ویژگی ها بسیار متنوع

اگر چه نتایج حاصله از آزمونهای تراز شده هوشی خود شاخص بسیار مهمی است در تشخیص تیز هوشی ، اما با توجه به مطالعات جامعی که توسط روانشناسان و محققان مختلف نظیر گیلفورد (GUILFORD 1977) در زمینه پدیده هوش بعمل آمده ، در تشخیص قطعی تیز هوشی تکیه تنها بر بهره هوشی (IQ) کودکان امر صحیحی نمی باشد .

" توانایی ذهنی " کودک از طریق آزمون
 کتبی هوشی و یا پیشرفت تحصیلی فوق العاده
 کودک در کلاس درس قابل تشخیص است . این
 کودکان عموماً " قادرند آنچه را که می آموزند
 بسهولة بخاطر سپرده و حفظ نمایند . بدیهی
 است از نظر سنی هم می توانند زودتر از
 همسالان خود برنامه های آموزشی را شروع
 نمایند . از نظر ذهنی ، بنظر می رسد که در
 مورد دروس و موضوعات مختلف مدرسه بیشتر
 کنجگاو باشند . خلاقیت ، قدرت استدلال
 درک سریع مفاهیم و حافظه قوی این قبیل
 دانش آموزان براحتمی قابل مشاهده می باشد .
 علیرغم آنکه این دانش آموزان ممکن است
 بلحاظ پیش افتادگی تحصیلی در سنین دبستان
 از نظر اجتماعی مورد کم توجهی و یا احیاناً
 بد رفتاری بعضی از همکلاسی ها قرار گیرند .
 بررسی های انجام شده نشان میدهد که آنها
 از نظر سازگاری اجتماعی کاملاً موفق هستند .
 " قدرت خلاق " ، که اغلب توسط آزمون
 تفکر واگرا که توانایی کودک را در ارائه راه
 حل های متنوع نسبت به حل یک مسئله می سنجد
 مورد ارزشیابی قرار می گیرد . کودکان خلاق
 لزوماً در آزمونهای عمومی هوش نمره چندان
 فوق العاده ای را کسب نمی کنند اما در آزمونهای
 مربوط به سنجش مهارتهای تفکر و اگر نمره
 بالایی بدست می آورند .
 کودکانی که خلاق هستند از خود راه حل های
 هوشمندانه و خارق العاده ای را در حل مسائل
 نشان میدهند . آنها افرادی هستند مستقل و بی
 تعصب در بازخوردها و نگرشهای خود و ترجیح
 میدهند که در یک شرایط باز و نامحدود از نظر
 یادگیری فعالیت نموده تا نقطه نظرهای خود را
 ارائه دهند .

و وسیع هستند ، اما بعضی از این ویژگی ها
 کاملاً محسوس و قابل ملاحظه می باشند .

" سیک (SISK 1977) محقق
 آمریکایی در تحقیق خود پیرامون ویژگی های
 دانش آموزان تیز هوش به ویژگی های زیر اشاره
 می نماید :

- ۱- استفاده سریع از لغات و کلمات
- ۲- بخاطر سپردن اطلاعات متنوع
- ۳- برخورداری از دامنه توجه جدی
- ۴- توانایی فهم مفاهیم پیچیده ، درک روابط
 و تفکر انتزاعی
- ۵- وسعت طیف علائق
- ۶- مهارت های قوی در تفکر نقاد و انتقاد از
 خود

۷- توانایی های فوق العاده و خلاق ، که
 باعث شهرت کودک در داشتن نظریات تازه
 و خارق العاده می شود .

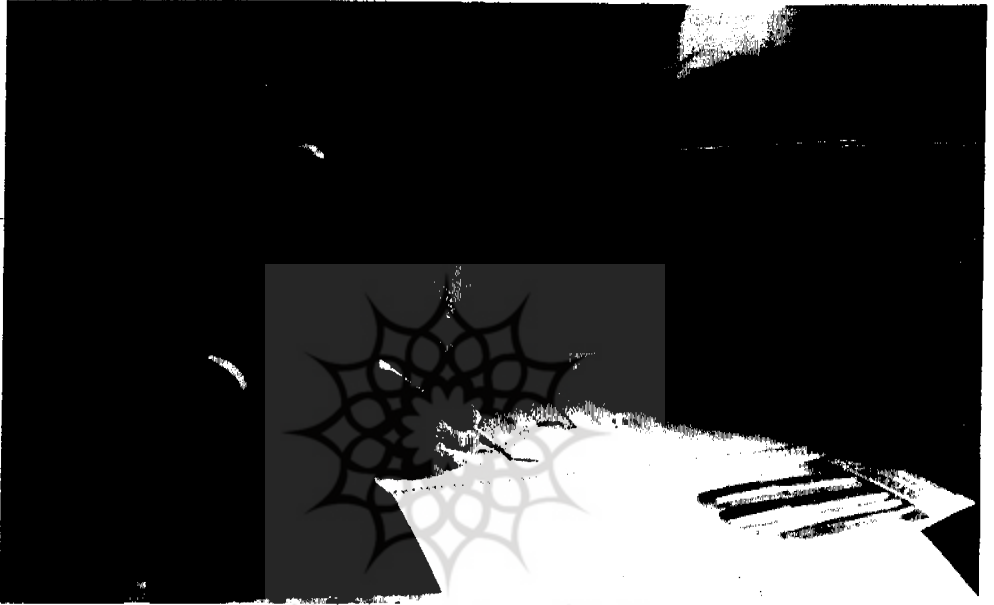
۸- احساس نشاط و انبساط خاطر ، تفکر مستقل
 و توجه قابل ملاحظه نسبت به عواطف و مشکلات
 بومسایل .

بطور کلی تحقیقات مختلف از جمله پژوهش
 طولانی و بسیار ارزشمند ترمین (terman)
 در دانشگاه استنفورد نشان میدهد که کودکان
 تیز هوش از نظر سازگاری اجتماعی ، رفتار
 اخلاقی و معنوی ، روابط عاطفی و ویژگی های
 جسمانی در مقایسه با جمعیت کل جامعه برتر
 می باشند .

پندارویز PNDARVIC 1981 در مطالعات
 خود پیرامون ویژگی های کودکان تیز هوش به
 سه مقوله خاص اشاره می نماید که عبارتند از
 " توانایی های ذهنی " " قدرت خلاق " و
 استعداد های خاص "

کودکان باهوش لزوماً " خلاق هم هستند؟ و آیا خلاقیت هنری همانند خلاقیت علمی است؟ آیا قدرت حل مشکلی ناشی از هوش فوق العاده است و یا خلاقیت ذهنی؟ آیا خلاقیت ذهنی را می توان به مهارتهای خاص و ظریف تری تقسیم نمود؟ و بالاخره آیا خلاقیت آموختنی و

" استعدادهای ویژه " و یا توانایی خاص طیف بسیار وسیعی هستند که شامل فعالیت های کلامی و علوم می باشند . همچنین کودکی ممکن است در رهبری و اداره دیگر کودکان دارای استعداد خاصی باشد .

شوشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

خلاقیت!

یادگرفتنی است؟ و در نهایت در ارزیابی و اندازه گیری مسئله خلاقیت در کودکان به چه عواملی باید توجه داشت و چرا؟ تحقیقات روانشناسی تاکنون نتوانسته است بطور قطع و یقین به بسیاری از سئوالات مذکور و سئوالاتی از این قبیل پاسخ دهد . دست اندر کاران تعلیم و تربیت عموماً " در تعریف خود از خلاقیت به شرایط یادگیری و حل مسائل آموزشی توجه دارند در این رابطه تعریفی که جونز از خلاقیت

بطور کلی ارائه یک تعریف جامع و مانع و دقیقی از خلاقیت که شامل همه ابعاد و کنش های آن باشد اگر غیر ممکن نباشد ، امری است بسیار مشکل ، زیرا افراد مختلف برداشتهای متفاوتی از خلاقیت داشته و بالطبع تعاریف متنوعی از آن ارائه نموده اند . ریشه اصلی چنین اختلاف نظری ، ناشی از ماهیت بسیار پیچیده و مرکب مغز و کنشهای آن است . آیاتیزهوشی و خلاقیت دو کنش مجزای ذهنی هستند؟ آیا

رشد میکنند .

۵- اندیشه تخیلی و تفکر مبتکرانه موجب برانگیختگی قدرت خلاقیت می شود .

۶- خلاقیت با استقلال فکر و اعتماد به نفس همراه است . لذا اعتماد به نفس قوی بسرای رشد خلاقیت امری است کاملاً " ضروری .

۷- خلاقیت از طریق بیسان احساسات و برداشت های شخص غنی تر می گردد . صحبت درباره تجربه خلاق ارزش آن را بیشتر می نماید .

۸- خلاقیت، کنجاوی و تمایل برای دانستن و تجربه بسیاری از چیزهاست . لذا به کنجاوی دانش آموزان می بایست بهاء داده شود .

۹- خلاقیت، توسعه آگاهی و توانایی جذب و بهره مندی از همه نعمت های زندگی است .
۱۰- نکته نظرها و اظهارات خلاق کودکان و دانش آموزان می بایست مورد تشویق قرار گرفته و زمینه ظهور آن را فراهم نمود .

ویژگی های کودکان و دانش آموزان خلاق :
باتوجه به مطالعات انجام شده توسط محققان مختلف نظیر مکینون " MACKINNONI " ۱۹۶۲ ، ترنس " TORRANCE " ۱۹۶۶ و لی کاک LAYCOCK ۱۹۷۹ افراد خلاق عموماً " از خصوصیات و ویژگی های زیر برخوردارند :

۱- از نظر هوشی بالاتر از سطح متوسط هستند .

۲- از نظر هوش کلامی و فضایی بسیار برجسته هستند .

۳- این افراد دارای ظرفیت حافظه فوق العاده در ثبت و نگهداری وقایع مختلف می باشند

۴- آماده اند امور و فعالیت های مختلفی را تجربه نمایند .

ارائه میدهد بدین شرح است : " خلاقیت ترکیبی است از قدرت ابتکار، انعطاف پذیری و حساسیت در برابر نظراتی که یادگیرنده را قادر می سازد که خارج از نتایج تفکر نامعقول به نتایج متفاوت و مولد بیندیشد که نتیجه آن رضایت شخصی و احتمالاً " خشنودی دیگران خواهد بود " . براساس مطالعات و تحقیقات انجام شده پیرامون خلاقیت نکات زیر در درک و توسعه خلاقیت از اهمیت ویژه ای برخوردار است :

۱- خلاقیت امری است توسعه پذیر، عبارت دیگر همه دانش آموزان از توانایی بالقوه خلاقیت برخوردارند .

۲- خلاقیت امری است فروری . ۱۰ زیبایی

خلاقیت توأم با ارزیابی توانایی های فردی است .

۳- خلاقیت از طریق حساسیت دردردک مسائل قابل توسعه است .

۴- خلاقیت از طریق آزمایش و تجربه و کنکاش

۱۰- به مسائل مذهبی و فلسفی علاقه نشان
میدهند .

۱۱- عموماً " مقاوم و باجرات ، و انتقادپذیر
و خستگی ناپذیر هستند .

۱۲- خود جوش ، صادق و ساده هستند .

۱۳- دارای اعتماد بنفس و اراده قوی و قدرت
رهبری هستند .

بدیهی است که مجموعه صفات فوق الذکرو
ویژگی های دیگر در گروه دانش آموزان خلاق
قابل مشاهده بوده است . بدیگر سخن اگر
بعضی از ویژگی های مزبور در یک فرد خلاق
بطور کامل مشاهده نشود ، مطمئناً در گروه
افراد خلاق قابل مشاهده خواهد بود .

شناخت و پرورش چنین استعداد های برجسته
و خلاق از وظایف و مسئولیت های خطیر مریبان
است . بی تردید در بینش اسلامی ، ظرفیت
فوق العاده ذهنی در بعضی از افراد ، بیش از
هر چیز دیگر بیانگر مسئولیت بیشتر آنان است
چرا که " لَا يَكْفِيُ اللَّهُ نَفْسًا رَّالَا وَسْعَهَا " .
لذا تعلیم و تربیت دانش آموزان تیز هوش و
پرورش استعداد های خلاق لاجرم همراه بسا
شناخت و خود آگاهی و احساس مسئولیت های
خطیر الهی و پذیرش رسالت های اجتماعی
خواهد بود . *

۵- از نظر فکری مستقل هستند .

۶- از نظر اجتماعی رفتاری مطلوب دارند

۷- از نظر بیان صریح ، سلیس و راحت
هستند .

۸- افرادی فعال (پراورزی) و کنجکاو
هستند .

۹- در حل مسائل و پاسخ به سئوالات عموماً
از تفکر واگرا برخوردارند .

به مقاله " جایگاه دانش آموزان تیز هوش در
نظام آموزشی ما " مندرج در فصلنامه آموزش و
پرورش سال اول شماره ۳ و ۲ و یا به فصل
کودکان تیزهوش در کتاب مقدمه ای بسا
روانشناسی و آموزش و پرورش کودکان
استثنایی انتشارات دانشگاه تهران مراجعه
نمود .

1- Creativity

۲- تفکر واگرا Divergent thinking

تفکری است که بگونه ای متفاوت از جریان عام
فکری جامعه سعی در حل مسائل می نماید .

* برای آگاهی بیشتر در زمینه چگونگی آموزش
و پرورش دانش آموزان تیز هوش ، می توان